

"חקיו ומשפטיו לישראל"

א. חוק לישראל הוא

תני ר' אושעיה :

גזרו בית דין למטה ואמרו: היום ראש השנה. הקדוש ברוך הוא אומר למלאכי השרת: העמידו בימה, וגם העמידו סניגורין, ויעבירו סקפטורין – שגזרו בית דין למטה ואמרו: היום ראש השנה. נשתהו העדים מלבוא, או שנמלכו בית דין לעברה למחר, הקדוש ברוך הוא אומר למלאכי השרת: העבירו בימה, והעבירו סניגורין, ויעבירו סקפטורין, שגזרו בית דין למטה ואמרו: למחר ראש השנה. ומאי טעמא? "כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב". (תהלים פ"א; פסיקתא דרב כהנא. פרשת החדש)¹.

יותר מכל דבר אחר המסור בידי בית דין, ממחיש ענין קידוש החדש את מסירת התורה לידי ישראל. שמים וארץ מתנגשים כאן בגלוי. מחד גיסא, מה שקובע את החודש הוא מולד הלבנה, תופעה אסטרונומית, טבעית, מעשי השי"ת. ניתן לחשבה מראש על פי הלוח, ואין לכאורה כל מקום לבני אדם להתערב בה. ומאידך גיסא, כל כולה מסורה בידי בית דין. אפילו טועין, שוגגין ואפילו מזידין, החודש נקבע כמותם. גם אם ברור לפי החישוב, שהמולד יהיה ביום ל', אם נשתהו העדים מלבוא, יתעבר החודש. ואם כן, ההכרעה נופלת בניגוד ל"שמים". והקב"ה ומלאכיו נאלצים, כביכול, לשנות סדרי שמים, לפי החלטת בית דין מישראל².

1. עיי' בפ"י רמא"ש עמ' נג"נד לפירושי הלשון ומקבילותיה של הפסיקתא. מקבילה עיקרית היא הירושלמי ר"ה, פ"א ה"ג. ושם עומד היפה־מראה על משמעויות אגדתא זו, במנותו חמשה תחומים עיקריים שמסר הקב"ה לישראל: א. עבור וקביעת השנים. ב. מזלות. ג. גזרות ה', שבכח הצדיק לבטלן. ד. משפטי התורה. ה. שינויים בטבע – הצדיק בגזרתו מחולל נסים.
2. בניגוד לכוון שבאגדתא כאן, המעמיד את מסירת התורה לישראל כגורם מכריע בהבנת תורה שבעל פה. קיים כוון מנוגד, המעמיד יסודותיה של תורה שבעל פה על שלשלת מסירה רצופה מהר סיני. גאוני בבל, שנאבקו בכפירת הקראים, אימצו כנשקם העיקרי את הכלל שפרטותיה וכללותיה של כל התורה כולה נאמרו מסיני ונמסרו בשלשלת רצופה ממשה רבנו ועד רב אשי ורבינא חותמי התלמוד. כפי שפרט אותה הרמב"ם בהקדמותיו למשנה ולמשנה תורה. אגרת ר' שרירא גאון, מעמידה במקום מרכזי מאד את הוכחת הקדמות של כל המשנה והתלמוד. לתפיסה זו, מעורר כמובן ענין קידוש החדש בעיה, שהרי זו הדוגמה הקיצונית ביותר לכך שיש סמכות הכרעה עצמאית לחכמים, שיכולה להיות אפילו מנוגדת ל"אמת השמימית". ואמנם, רס"ג חידש כאן חידוש מופלא: שמקדמת דנא היתה קביעות החדשים בישראל עפ"י החישוב

ור' פנחס ור' חלקיה בשם ר' סימון אמר: מיד מתכנסין כל מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא ואומרים: רבונו של עולם, אימתי ראש השנה? והוא אומר להם: ולי אתם שואלים!! אני ואתם נשאל לבית דין של מטה! הדא הוא דכתיב: "כה אלקינו בכל קראנו אליי", ואין "קראנו" אלא מועדים, שנאמר: "אלה מועדי ה' מקראי קדש" (ויקרא כ"ג). (פסיקתא שם, וש"ס). לא זו בלבד, שאין מלאכי השרת יכולים לדעת אימתי ראש השנה, אלא שכביכול הקב"ה בכבודו ובעצמו נזקק לדעת החכמים. מאז שמסר התורה לישראל וכתוב בה "לא בשמים היא", תלויה קביעת החודשים, וממילא המועדים, בישראל בלבד. והיא שייכת למימד הבחירה האנושי, ולא למישור של הצו האלקי.

ורב כרוספדאי בשם רבי יוחנן: לשעבר, "אלה מועדי ה' מקראי קדש", מכאן ואילך: "אשר תקראו אותם" – אם אתם קריתם אותם, הם מועדי ה', ואם לאו, אינם מועדי ה'! (שם).

התלות של פרשת המועדות בעם ישראל גדולה הרבה מעבר לענין עיבור החדש. למעשה, אם לא יקדשו ישראל את החדשים, בטלה לגמרי תורת מועדים מישראל. לא חרות הפסח, לא דין ראש השנה ולא כפרת יום הכפורים. כל "סדר מועד" – מלבד שבת שהיא קביעא וקיימא, מתבטל. וענף שלם של תורה נכרת. אין הכוונה שישראל אינם מקיימים וכולם עבריינים, אלא – בטלה לגמרי פרשת מועדות מן התורה. אין אף יום בחדשי הסתיו שחובה להתענות בו, ואין אף שבוע בחדשי האביב שאסור לאכול בו חמץ³.

דבר אחר, "החדש הזה לכם"

הרואה את הלבנה היאך צריך לברך, בזמן שהיו ישראל מקדשין את החדש? יש מן רבנן אמרין: ברוך מחדש חדשים. ויש מהם אומרים: ברוך מקדש

והלוח, והעדאת עדים וקידוש בית דין היו משניים בחשיבותם לחשבון האסטרונומי. דעה תמוהה זו, מוסברת ע"י ר' האי גאון, "קנה הוא שדחה בו את אפיקרוס" (אוצה"ג, יוס טוב, חלק התשובות עמ' 3 ואילך). עם זאת, היא מצביעה על הדרך שבה מהלכים מאז בכל הדורות, בויכוח עם המערערים על קדושת תושבע"פ.

3. ידועים דברי הרמב"ם בסה"מ מצוה קנ"ג, שאין תוקף לחשבון אם לא יסתמך על קביעת בית הדין. על דברי הרמב"ם "והבן זה מאד, ואני אוסיף לך באור אילו אפשר דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל חלילה לאל מעשות זאת... ולא יהיה שם ב"ד ולא יהיה בחי"ל ב"ד שנסמך בארץ, הנה חשבוננו זה לא יועילנו אז כלום בשום פנים", שאל הרלב"ח בקונטרס הסמיכה: "יש לדייק ולדע מהו הסוד שיש בדברי הרב הראשונים שכתב עליהם והבן זה מאד... כי לפי הנראה דבריו פשוטים ומובנים ונער קטן נוהג בס, ולא די בזה אלא שהוסיף עליהם ביאור ולא ידענו מה הוצרך לכך". דומה שהסוד אליו רמז הרמב"ם, זו המסקנה

חדשים. ויש מהם אומרים: מקדש ישראל. שאם אין ישראל מקדשים אותו, אין אותו קידוש כלום!

ואל תתמה על זה, שהקדוש ברוך הוא קדש את ישראל, שנאמר: והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה'. ולפי שהם מקודשים לשמים, לכך מה שהם מקדשים הוא מקודש⁴.

רצונך לידע? צא ולמוד מכלי השרת: משה קדש את המשכן ואת כל כליו, [מכאן ואילך] מי היה מקדשם? יכול היה משה לבא ולקדשו?! אלא, מה היו עושין? היה הכהן מקבל בו דבר של קדש והכלי מתקדשת. כשם שקדש משה בדם המזבח, או יין נסך או מנחה – מערה בכלי חול, וכלי חול מתקדש. ואם כלי חול כשהוא מתמלא מן הקדש מתקדשת, על אחת כמה וכמה ישראל שהם קדושים ומקדשים את החדש (שמות רבה. פרשה ט"ו, כ"ד). אם תופסים את מושג הקדושה כערך מוחלט, שמימי, אי אפשר להבין את המצב המוזר הזה שקדושת המועדים תלויה בבית דין, או בלשון אחרת – בקדושת ישראל. אך לא כן הדבר אם תופסים את הקדושה כערך מותנה. פירוש. ככלל, הקדושה בעולם נגזרת מקדושת השם. ואין קדוש בלתי אלקינו. באופן אחד, הקב"ה עצמו יוצר קדושה בעולם – קדושה בזמן, כקדושת השבת, שנתקדשה מימי בראשית ששבת בהם הבורא ממלאכתו, וקדושה במקום – כקדושת הסנה, מקום התגלות אלקית. אולם, יש אופן אחר של יצירת קדושה בעולם, שאיננה נובעת ישירות מה'. היא נובעת מבאי כוחו של הקב"ה בזה העולם, עם ישראל, שהם מרכבת השכינה. עם ישראל קדושים, ויש בכוחם להעביר מקדושתם לתוך העולם. כך הם יוצרים קדושת הזמן – חדשים ומועדים, וכך ביכלתם ליצור קדושה במקום: אם על ידי הרחבת מקום המקדש, הר הבית והעזרות, ואם על ידי קידוש כלי שרת חדשים. מי שהוא קדוש, יש בכוחו לצקת קדושה גם בתוך החולין. וזוהי הפעולה היוצרת של ישראל בקדושת המועדים⁵.

דבר אחר, "החדש הזה לכם"

הדא הוא דכתיב: "מגיד דבריו ליעקב" (תהלים קמז) – זו התורה, "חוקיו ומשפטיו לישראל" – אלו קדושי החדשים, שיש בהם חוקים ומשפטים. חוקים – אלו המועדים שתלויים בהם המשפטים.

המבהילה הנובעת מדבריו וממשלו, האפשרות ההיפוטטית לביטול כלל מערכת המועדים.

4. בפסחים קי"ז ע"ב מבואר שזו סיבת ההבדל בין חתימת ברכת השבת: מקדש השבת. לבין חתימת ברכת שאר המועדים: מקדש ישראל והזמנים. כל הזמנים מלבד שבת בראשית, תלויה קדושתם בישראל.

5. תפיסת הקדושה בעולם כנגזרת מקדושת ישראל, היא נושא רחב באגדה ובמחשבה הפנימית והחסידית. ואכמ"ל.

ואין "חוקיו" אלא חגים, שנאמר: "כי חק לישראל הוא" (תהלים פא) כיצד המשפטים תלויים בהן?

אדם מוכר שדה, או בית, או עבד, או שהוא לוח ומלוה לחבירו. אם רצה אדם לגזול לחבירו, הוא מוציא לו שטר, והדיינין רואין היאך כתב לו, ומאימתי כתב לו הגרמסיון (הסכום), מאיזה חדש, בכמה בחדש היה, וכך בודקין הדיינין ואמרין לגוזל: אי אפשר לך לגזלו. הוי: "חקיו ומשפטיו לישראל" הדיינין בודקין חדשים, שמן חשבון חדשים הדיינים דנין (שם כ"ה).

אמנם ראש חודש הוא המקרה הבולט ביותר שבו נמסרת קביעת גורם בעל חשיבות עצומה בהלכה בידי בית הדין מישראל. אולם לא רק ראש חודש. כבר ראינו, שכל המועדים תלויים בו, הוי אומר, גם מכלול שלם של עשין ולאין, חייבי מיתות וכריתות. שכולם קשורים בהלכות המועדים. בדרש האחרון מתחדש, שיש לכך השלכות גם לדיני ממונות ועניני נזיקין. בדרשו את הפסוק "חקיו ומשפטיו לישראל" – מטעים הדרשן, שבעצם, הדברים ניכרים לעין בהלכות ראשי חדשים, אולם הם מופיעים בכל פינה שתפנה בחדרי תורה⁶ ההלכה כולה, תורה שבעל פה כולה, מסורה לעם ישראל. הם אינם מכוונים לרצון שמים, אלא רצון שמים הוא שיתקיימו דבריהם. לא בשמים היא, כמשמעו ממש בראש חודש, שאין מולד הלבנה קובע, אלא העדאת עדים וקבלתם בבית דין. וכפשוטו בדברי ר' יהושע במחלוקתו עם בת הקול של ר' אליעזר. משניתנה תורה מסיני, מסורה היא בידי חכמי ישראל והם הנותנים לה את צורתה המסוימת בכל דור ובכל שעה⁷.

ב. דברי אלקים חיים

אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות. אמר לפניו: רבונו של עולם, מי מעכב על ידך? אמר לו: אדם אחד יש, שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו. שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ, תילין תילין של הלכות. אמר לפניו: רבש"ע,

6. ראש חדש הוא סמל לכלל תושבע"פ, שבת כנגדו קביעא וקיימא, ומסמלת תורה שבכתב. עיי' "שבת ומועד שבביעית" עמ' 172. וביתר הרחבה, "ר"ח במשנת ר' צדוק" – הר"י הדרי, סיני, תשרי תשכ"ה.

7. דעת הרמב"ם בהקדמת משנה תורה, שתקפות התלמוד הבבלי כספר הוראה מחייב נובעת מכך שהתקבל בכל ישראל. ובלשונו של הראי"ה: "היסוד הקיים עדי עד הוא רק קבלת האומה לדורותיה בדרכי חייה".

8. "היינו שראה שאלמלא הוא היה המתחיל והמקבל תורה מסיני ומוסר לישראל, לא היה ר' עקיבא יודע כלום... והכל כלול בתורה. רק שבתורה שבכתב הוא בהעלם ובתושבע"פ הוא בהתגלות". (מחשבות חרוץ, פ"ד).

הראהו לי. אמר לו: חזור לאחורידך. הלך וישב בסוף שמונה [עשרה] שורות, ולא היה יודע מה הן אומרים. תשש כוחו. כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו: רבי מנין לך? אמר להן: הלכה למשה מסיני. נתיישבה דעתו⁹. (מנחות כ"ט ב').

כיון שנמסרה תורה לחכמי ישראל שבכל דור ודור, ואפילו מלאכים וקב"ה נזקקים להחלטת ישראל, לא יפלא איפוא, שגם משה רבנו, אדון הנביאים, שהוריד תורה מן שמים לארץ, אינו בקי בחידושי תורתו של ר' עקיבא בן יוסף. ר' עקיבא הוא עמוד תורה שבעל פה. משה רבנו מסר לישראל תורה שבכתב, ומפתחות תורה שבעל פה. והרי כל תורתו של ר' עקיבא, יסודה על התורה הכתובה, ועל המסורה עימה. אולם, אף שכללותיה ופרטותיה נאמרו מסיני, אין הכוונה שכל קוץ וקוץ נמסר ונודע לכל חכמי הדורות. האפשרויות נפתחו, והן מסורות מעתה לחכמי כל דור ודור. תורה שבכתב, קביעא וקיימא. תורה שבעל פה, צומחת ופורחת, ומשה רבנו מכיר רק את הגזע, אך לא את כל הציצים והפרחים. הקוצין והתגין, נכתבו בשביל ר' עקיבא, ולא בשביל משה⁹.

ותזנה עליו פילגשו (שופטים י"ט). רבי אביתר אמר: זבוב מצא לה, ר' יונתן אמר: נימא מצא לה.

ואשכחיה ר' אביתר לאלהיו. אמר ליה: מאי קא עביד הקב"ה? אמר ליה: עסיק בפילגש בגבעה. ומאי קאמר? אמר ליה: אביתר בני כך הוא אומר, יונתן בני כך הוא אומר. אמר ליה: ח"ו, ומי איכא ספיקא קמי שמיא? אמר ליה: אלו ואלו דברי אלקים חיים הן, זבוב מצא ולא הקפיד, נימא מצא והקפיד...

כיון שנמסרה תורה בידי ישראל, אך טבעי הוא שיפלו בדעות בני אדם חילוקים. שכשם שפרצופיהם אינם שווים, כך דעותיהם אינן שוות¹⁰. אם תאמר, שמטרת החכמים לכוון לאמת האחת שמשמייים, קשה: כיצד תתכנה שתי מסורות מן שמים? אולם אם כאמור לעיל, התורה שייכת

9. "משה רבנו לא היה ראוי להשגת התגין, מפני שהם פרטים היוצאים מן התורה, ומרע"ה השגתו היה בכללות התורה כי משה היה אדם כללי ולא פרטי" ע"ש בכל הפרק, ובחזו"א למנחות כ"ט.

10. "ולפיכך רובה של תורה בע"פ, כמו שאיתא גיטין ס"ב. כי מה שבכתב הוא כולל כל ישראל וכל הנפשות שוות בה, וזהו הכללים. אבל בפרטים מתחלקים כמו פרטי הנפשות, וכמו שיש ברפואות הגוף חילוקים בין טבעי גופים ובין השתנות הדורות, שלא מה שיועיל לגוף זה ודור זה יועיל לאחר, כן ברפואת הנפש. ומזה נצמחו כל המחלוקות בתושבע"פ שכל אחד אמר כפי הדרגת נפשו מה שראו לתיקונה ולרפואתה ולפיכך אלו ואלו דא"ת, ששניהם נתנו מרועה אחד, כפי חלוק הנפשות". (שיחת מלאכי השרת, ה' ע"א) ענין ההתחדשות בתורה שבעל פה, כפי הדורות והנפשות, חוזר הרבה בדברי ר' צדוק, באופנים שונים. עי' לדוגמה: לקוטי מאמרים עמ' 80 ואילך, דובר צדק, עמ' ע"ו ואילך. צדקת הצדיק אות צ.

לחכמים, ומן השמים מסכימים עמהם. אפשר ואפשר, ששתי דעות תהיינה תורת אמת¹¹. ובאמת, כביכול איכא ספיקא קמי שמיא. כמו שנוקקין מן שמיא לשמוע מתי יקדשו בית דין את החודש, כך נזקקים מן שמיא לברר כיצד פירשו החכמים את הפסוק בספר שופטים.

א"ר אחא בר חנינא, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאין בדורו של רבי מאיר כמותו. ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו? שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו. שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, על טהור טמא ומראה לו פנים.

...תנא: תלמיד ותיק היה ביבנה שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים. אמר רבינא: אני אדון ואטהרנו, ומה נחש שממית ומרבה טומאה טהור, שרץ שאין ממית ומרבה טומאה לא כל שכן! ולא היא, מעשה קוץ בעלמא קעביד. א"ר אבא אמר שמואל שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל הללו אומרים הלכה כמותנו והללו ואומרים הלכה כמותנו יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים הן. והלכה כבית הלל. (עירובין י"ג ב).

שני הצדדים במחלוקת יש בהם אמת. יש סברא לומר שזבוב מצא, ויש סברא לומר שנימא מצא. גם בשרץ קיימים היבטים של טהרה. ומי שתופס את ההיבטים האלו, אומר אמת. דברי אלקים חיים ממש. לא כדעתו של רבינא. רבינא סבור היה שטהרת השרץ היא פלפול בעלמא, אך את פלפולו דחו. התלמיד ביבנה לא היה סתם פלפול, המגלגל בלשונו ובחריפות שכלו, ומעלה שיקולים לטהר כמעשי להטים — אלו הם מעשי קוץ בעלמא. בדברי התלמיד ביבנה היתה נקודת אמת.

ר' מאיר, על אף שהיה מראה פנים לכאן ולכאן, היה מנהיר עיני חכמים בהלכה, ולא מבלבל דעותם. כשבאו לפסוק, לא יכלו לסמוך על ר' מאיר, מפני שהיה מסביר יפה יפה את שני הצדדים ומציגם שקולים. ובעולם ההלכה, אף על פי שיש צדדים של טהרה בשרץ, יש לקבוע הלכה מוחלטת,

11. הדעה המוצגת לעיל, בהערה 2, מתקשה גם בישוב ענין המחלוקת. אחת הראיות הקראיות החזקות בכל ויכוח היתה שאם הכל מסורת נאמנה — כיצד יתכן שנפלו בה כל כך הרבה מחלוקות. ר' שרירא באגרת אכן מודה, שהמחלוקות הן נקודות תורפה בשלשלת המסירה, עפ"י דברי ר' יוסי: משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכם, רבתה מחלוקת בישראל. (תוספתא סנהדרין רפ"ד, ו"ט) רמב"ם ניסה לצמצם יותר את היקף המחלוקות כדי להרחיק בעיה זו. כמבואר בהקדמתו למשנה. בדרך המתוארת במאמרנו זה, אין המחלוקת מהווה בעיה בקדושת תורה שבעל פה, מפני שמניחים מראש את העובדה שאין היא נפגעת מאומה אם יוכח שהיא מעשה ידי אדם.

אם לטהרו או לטמאו. בעת הלימוד, שני הצדדים הם דברי אלקים חיים. רק כשבאים להכרעת הלכה, יש הכרח לקיים דעה אחת בלבד¹². קא מיפלגי במתיבתא דרקינא, אם בהרת קודמת לשער לבן טמא, ואם שער לבן קודם לבהרת טהור. ספק: הקב"ה אומר טהור, וכולהו מתיבתא דרקינא אמרי טמא. ואמרי מאן נוכח? נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני: אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות... (ב"מ פ"ו א').

אם חלקו התנאים בספק בהרת קודמת, ממילא חלקו גם במתיבתא דשמיא. שהלא מתיבתא דשמיא תלויה במתיבתא דארעא. וההלכה, לא ממתבתא דשמיא יוצאת, שהרי לא בשמים היא. ונוקקים גם שם להלכה הנפסקת בארעא. כשקידשו את החודש, חיכו בשמים להחלטת בית הדין. בימי רבה, מחכים להוראתו של מי שהוא יחיד בדורו בנגעים ואהלות. אם זו היא דרך הפסיקה המקובלת באותו הדור בארעא, היא קובעת גם את האמת בשמיא.

אמר ר' תנחום בר' חנילאי: אילו ניתנה תורה חתוכה, לא היתה עמידת רגל למורה שירה. שאם טמא, יש מטמאין כיוצא בו, ואם טיהר יש מטהרין כיוצא בו. אמר ר' ינאי תורה שנתן הקב"ה למשה ניתנה לו ארבעים ותשע פנים טהור וארבעים ותשע פנים טמא מניין ודגליו עלי אהבה. (שה"ש ב', ד') אמר לו האיך עבדת? אמר לו רבו המטמאין טמא רבו המטהרין טהור. (פסק"ר כ"א, עמ' ק"א במהד' רמא"ש. וש"נ)

ובנוסח הירושלמי:

א"ר ינאי: אילו ניתנה התורה חתוכה, לא היתה לרגל עמידה... אמר [משה] לפניו, רבש"ע: הודיעני היאך היא ההלכה. אמר לו: אחרי רבים להטות. רבו המזכין זכו, רבו המחייבין חייבו. כדי שתהא התורה מ"ט פנים טמא, ומ"ט פנים טהור. מניין ודגליו... (ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב)¹³.

דברי ר' עקיבא תלויים, בסופו של דבר, בהלכה למשה מסיני, למרות שמה עצמו אינו מוצא מקומו בבית המדרש של ר' עקיבא. כך גם המחלוקות, גם אלו שנוצרו בבית מדרשם של תלמידי שמאי והלל, ואף מאוחר להם, תלויות בשרשיה של תורה, הנתונה כבר בסיני. הפתח להוצרות המחלוקות מצוי כבר בתורה הנתונה. משה כבר יכול היה לראות, שבמה שהוא מוריד לעם, נשאר פתחים, שבמשך הדורות יוצרו בהם מ"ט פנים של טומאה ומ"ט פנים של טהרה. תורה שבעל פה אינה קבועה ומוחלטת, היא פתוחה

12. הראי"ה קוק נדרש פעמים רבות לענין "שלום הדעות": סתירות וניגודים קיימים רק במישור נמוך, אבל במישור גבוה יותר, מבינים שאין אלא התגלויות שונות של אמת אחדותית

אחת. עיי' לדוגמה, אוה"ק עמ' י"א – י"ח, ובהקדמת אדר היקר. עמ' יג – יד.

13. ועיי' במקבילה שבשוח"ט תהלים, י"ב, ו.

לכוונים וגוונים שונים¹⁴. יש רק אמצעי אחד המבטיח שתהיה "תורה חתוכה" – מסוימת, מקוימת ונעשית בקהל ישראל לדורות. והוא: "אחרי רבים להטות" – רבו המטמאים טמא, רבו המטהרים, טהור.

14. החשש שרעיון כזה יתן כוח בידיהם של אפיקורסים, נובע מכך שאין הבחנה ברורה בין שני עניינים: האחד, עצם העובדה שקיימת סמכות ביד החכמים לחדש וליצור בתורה שבעל פה, כפי צורך כל דור ודור. והשני: בירור השאלה המעשית, מיהם המוסמכים בכל דור לעשות זאת. לא נחלק אדם מעולם שיש בתורה שבעל פה מימד של צמיחה, חידוש והתפתחות. אלא שלא כל חדשה המתלבשת באיצטלא של תורה ויהדות, הופכת מיידית להיות "תורה שבעל פה", ומצווים לברך עליה ברכת התורה. המליצה המיוחסת לחת"מ סופר "חדש אסור מן התורה" אף היא קנה לדחות בו את אפיקורוס. אטו סבירא ליה לחת"ס שנעלו שערי חדושי תורה והלכה? תלוי כמובן מיהו המחדש ומה טיב חידושיו.